

Румен Леонидов

УПЛАШЕНИЯТ ЧОВЕК

София, 2011

Това издание е отличено в конкурса „Помощ на книгата 2011“ на Министерството на културата и излиза с финансовата му подкрепа.

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Румен Леонидов, автор, 2011

© Издателство „Изток-Запад“, 2011

ISBN 978-954-321-891-2

РУМЕН ЛЕОНИДОВ

УПЛАШЕНИЯТ ЧОВЕК

ЕСЕТА

На Виви,

с обич...

Р. Л.

Съдържание

Привидности	7
Елементарни частици	9
Прашинка от Бога	11
Народе?	14
Съединение или единение?	15
Безсмъртие по време на свобода	19
Робът се бори за свобода	23
Левски – извънбрачното дете на Свободата	25
Сбогуване с принца.....	27
Път към небето	31
Простосмъртният пророк.....	33
Дарбата да бъдеш читав	39
Умиване лицето на Богородица.....	42
Храмът, който никога няма да бъде осветен.....	45
Неповторим случай в сюжета на Вселената	50
Похвално слово за духа	54
Бог помага на победените	56
Нищо не помага на кроткия човек	60
Син на своя заробен народ	65
Само заглавие	72

Господ е безработен, но понякога добре си гледа работата...	76
Заблудата да бъдеш буден.....	83
От петък до петък	85
Празникът като почивен ден	87
Днес	91
Яворов и демоните на българския дух	93
Молец под прикритие	103
За праведното щастие	105
В името на забравения.....	112
Обидата да бъдеш жив.....	114
Левски е предаден за пари.....	116
Отровен мед от търтеи.....	119
Нищожен или унищожен... ..	122
Отсъствие на светлина	124
Тих ангел прелетя... ..	127
Посмъртно за Константин Павлов	129
Робството не е стаж за бъдеща демокрация	134
Малкият човек	143
Ще назнача смъртта си за сценарист и ще умра от скука.....	145
Разкръстването.....	149
Уплашеният човек.....	155

Привидности

Животът понякога е повече от хубав. Неделя. Не Света Неделя, а светлия покой в седмия ден – празнично слънце, синьо небе, сиромашко лятно многочасие, желание да се превърнеш в птица и да полетиш из красотата на богатата ни българска природа...

Вървя из стихналата столица, обезвучена до неузнаваемост, прокънтятват празничните камбани на православните ни храмове, и католическата камбанария се включва в музицирането на хорала, циганката пред „Св. Петка“ е довела всичките си циганета, проси сдържано, невсекидневно, до нея бяла жена предлага бели букети от бликащи хризантеми, отминавам, спомням си, че който проси, който се самоунижава, той и мене унижава, връщам се назад и спускам в мургавата шепа една молитвена монета, продължавам, а след мен се вее като невидим шал мисълта, че трябваше да купя и един бликащ от белота букет...

Пред Народния театър свирят трима мустакати музиканти, тропат топъл джаз, часът е 11, няма никой, градът се изтегнал по гръб върху пейката в градината и гледа как облачните ветроходи отплават в синевата на безначалния безкрай...

Зимното слънце на ноември се смее по цигански – лято е, смее се с цялата си възможна усмивка, с дяволитите си очи и бисерните си зъбчета.

Купувам си един геврек, който не става за ядене и започвам да го роня и да храня градските гълъби, които

като хлебарки, припознали се, че съм им майка, ме наобикалят, сякаш съм миролюбив поне като Пабло Пикасо.

В този момент отнякъде изниква Големият Щурец – Кирил Маричков, здрасти, здрасти, какво правиш, храня гълъбите, недей, недей, това е много вредно, защо, защото явно не си чул, че това са мутанти на онези същества, които гукат, вече цяла европеизирана Европа е залята с плакати, постери и билбордове, в които доказват, че който храни тези гадни гълъби, всъщност храни плъхове – вече са прогонили гугутките, домашните гълъби, враните, свраките, врабците, разнасят разни болести, зъбати зарази, вироглави вируси, те са просто летящи градски плъхове, които не бива да се хранят, защото са нахални като хищници и с хищна стръв превземат паркове, градинки и озеленената зеленина...

Последните трохи от геврека бяха потънали в човките на сивите същества. Големият Щурец се бе смял в градинска мравка – дългокосата му осанка изчезна в петолинието на голите дървеса... Виж ти, рекох си наум, храниш мира, отглеждаш войната. Воюваш с войната, убиваш мира... Кога си ти – неделно благочестив и благороден съжител на градския гълъбарник, или отново наивен по своему щурец в мравуняка от мравояди... А?

Елементарни частици

Безбожието няма почивен ден. Научихме се да се кръстим, но сме се отучили да вярваме. Да не виждаме невидимото. Да не изпитваме страх от Космическия ум, а искрена почит към душите на близките ни покойници.

Сещаме се за мъртвите само насън, но не и наяве. Макар че мнозина спят като трупове – без видения, без угризения, безпаметно...

Защо тогава мъртвите идват да ни навестят? Какво искат да ни кажат? Разчитаме ли появата им като знак, какво е значението на безмълвието им? Или смисъла на изреченото, ако изобщо нещо ни продумат?

Те пристигат, за да ни предупредят, за да ни утешат или за да засвидетелстват духовната си подкрепа. Защото духовната енергия е по-мощна от телесната. И който я владее е обречен на безсмъртие. И точно това е душата – безсмъртна енергия, която обитава ума и телата ни. И след време отлита в звездното си гнездо. Поетът Иван Радоев го е изрекъл най-добре: „Щом животът не е вечен, и смъртта не е безкрайна...“

Утре ще дойде и нашият ред да ни преконвертират. Да ни трансформират енергията. И ние ще надничаем отдалеч дали някой близък се сеща за нас, дали ще ни стопли душицата с плаха свещица, дали ще ни освети пътя към края на мрака...

След раждането ни, смъртта е най-голямото приключение в живота ни. И последното най-детско любопит-

ство – я да видя, какво ще се случи с мен, след като изхвъркна след душата си от делвата на телесата...

Ако в битността си не сме равни, а различно алчни и различно гадни, то в селенията на Вселената всички сме едни и същи – елементарни частици.

Прашинка от Бога

Тогава, в жегата на лятото на 2003-а, в старата черква на гробището в Банско Иван Методиев лежеше лимонено жълт в черен ковчег и мълчеше. Лежеше с пети срещу иконостаса, откъдето мълчаливо го проучваха Спасителят, Йоан Кръстител, Богородица, Николай Чудотворец, свети Георги и свети Мина.

В хладната каменна снага на гробищния храм ковчегът изглеждаше малък. Смъртта също изглеждаше глупаво. Иконите я разбираха, но ние – Йосифова, Чолева и Палми – не. До началото на опелото имаше още малко време. Предпочетохме да излезем на пек пред близостта на мъртвеца.

Черквата се казва „Успение Богородично“. Древна и дребничка като костилка, но достатъчна. От края на четириннадесети век до края на Иван Методиев. Дали живият Иван е стъпвал тук, или за първи и за последен път преплува въздуха ѝ като прашинка? Иван обичаше прашинките. Написа цяла книга за тях.

Смъртта на поетите не е по-значима от всяка друга смърт. Но тя обрича читавите читатели на допълнителна обществена самотност. И самота.

Влязох на хладно при ковчега, при моя приятел под капак от дърво. Преди година-две той бе получил прозрение – Иисус, завинтен към дървения кръст, усеща душата на дървото. Душата на дърводелеца. На баща си Йосиф, който е приел молбата на Отеца да му бъде баща. Нали в сетния си миг Иисус изплаква: „Господи, защо ме изостави!“

В битието на Иван връзката с баща му беше болезнена като душата на пирон, изтръгната навътре – през китката на ръката до плътта на дървесината.

Иван неслучайно чувстваше гвоздеите на Голгота като свои. Търпеше ги търпеливо. Мистично, маниакално, мислено, мълчаливо, мъжествено. Може би затова жени-те и поетите го обичаха и търпяха. За пръв път обезумя, докато баща му береше душа в леглото си на тавана.

Логиката на Иван притежава логика – химикът у него има сърце от кървава колба, уроците по почвознаие и броенето на листата по дърветата се превръщат в изпити по изпитване на небето, поличбите и съносъзнанието му го преобразуваха във философ-алхимик.

Докато беше земен, впечатляваше едиповият му комплекс към земната снага, ревността му към нея и органичното му томление пред свършената простота на природата. Иван всъщност беше и голям дявол – обичаше да се подсмивва иронично през дима от цигарата си, който изпускаше понякога като струи сяр от суетните си ноздри.

Отец Георги и отец Филип, младите свещеници, запяха заупокойната молитва.

Приживе Иван носеше наметката от вродена гибелна любов към зачатieto на битието. Някога един друг поет, у когото беше живял известно време на квартира, употреби в стих понятието „битие“, и Иван щеше да припадне от болка. Стенеше, сякаш той е създал тази дума и тя трябваше да бъде употребена първо от него, докато е още девствена като Дева Мария. Стенеше като дърводелец, от чието усилие е останало само талаш и очичките и нослето на Пинокио.

Иван се измъчваше, че не може да проникне в тайните на генезиса. Написа книга „Космогонии“, озадачаваше се, че врабчетата се къпят в прахта, а не джапат в дъждовните локви. Наблюдаваше природната картина

на света. Нещо анализираше, нещо алхимираше, нещо мърмореше под носа на вътрешното си лице, ту бръмваше, ту литваше, ту скитваше нанякъде и пак се завръщаше. Приличаше на прашинка от Бога, която се е отпрашила от Него, но непрекъснато се връща към общата Му маса като летяща мравка. Привличаше го Твореца, не го свърташе тук, на земята, в тия кожи и кости, които между другото му отиваха и не искаха много, кой знае колко много хляб, сол и медец, за да го носят с пергелести крачки.

Като човек беше най-обикновен човек. Като поет беше пропит от простота на простите сетива. И битката за битието му отиваше. Защото я водеше с нечовешки същества.

Положихме го до дуvara на гробището. Темето му – към темела на Македония, гледа към синия, хладен и събран в себе си Пирин. Краката му стърчат към бедрата на Родопите, лявата му длан с лакътя са в очите на Рила.

Пръстта ме впечатли – песъчлива, безсловесна, неизвестна, висока, суха и слаба като неговото костеливо тяло. Останахме накрая за малко сами с Мая – третата майка на едно от трите му деца. Веднъж се събуди и ми каза – осени я неочакван спомен – , че насън се видял да живее между три планини.

Вестниците писаха в онази жега на лятото на 2003-а: „Рибарят Иван Методиев умря от инфаркт. Жена му казва, че е писател“. Не знаех, че щъркел като Иван може с часове да клечи край реката. Всъщност трябваше да го предположа – близко е до ума. Щъркел, замислен в течението на времето, което се влачи като река, в която е невъзможно два пъти да влезеш.

Иван умря на 13-а година от фалшивата свобода. На 10 юли 2003-а. Ще възкръсва непрекъснато чрез трите си деца и стотината си стихотворения.

Народе?

Нямаме жив национален герой, достоен за подражание. Народният ни премиер е достатъчно условие за прелом в общественото ни мислене. Днес властта е главата и бицепсът на държавата, но може ли със сила да се изкоренят националните ни навици да търсим вината винаги у другите и никога у себе си?

Една част от населението възприема с възторг извънредните мерки срещу извънредните хора. На другата обаче не ѝ е потребен нов командир, а нова стопанска политика. Всички обаче по стар народен обичай плачат и се оплакват, сякаш някой друг трябва да плати за волското ни търпение, както и за липсата на всякаква гражданска заинтересованост за какво се харчат парите ни.

Затова нямаме образец за морален мъдрец, нито общопризнат светец, нито прозорлив философ, който да бъде норма за решителност, но и за праведност. Израснали сме с митологията за Крали Марко, дето с един удар на боздугана освободил девет синджира роби. Но е доказано, че е бил прост турски васал. Затуй само с митовите не става – те не водят към пробуждането на нацията, а към нейното приспиване. Пробуждането изисква нашето участие. Иска от нас нова култура на поведение. Ала мнозинството от цървули не ще да чуе за ново съдържателно поведение. Призивът да се освободим от робското в себе си е невнятен за масовия българин. Той не ще да осъзнае, че има слугинска психика, а чака господарят му да се смили над него и да го пусне на свобода.

А подарената свобода не е нищо друго освен неосъзнатото робство.

Съединение или единение?

В това е въпросът. Защото Източна Румелия и Княжество България отдавна са съединени, но народното разединение продължава.

Причините са няколко.

Първата е липсата на обединителна личност. Лична личност, която рязко да се откроява между останалите с безспорния си авторитет, народополезност и държавническо себераздаване. Нямаме извисен духовен водач, който да стане обединяващ център за себеподобни същества, чиито нравствени матрици да са проверени в един или два века назад.

Къде се дянаха внуците и правнуците на онези храбри момчета, млади мъжища, юначни български чеда, които въстанаха, за да обединят разкъсаното Отечество? Няма ги. Хич ги няма.

Може би защото природата си почива?

Може би защото нацията ни е вече ялова?

Може би защото нямаме национален дух, който да оплоди майка България и тя, милата, да се сдобие с почитави младенци?

А може би е редно да престанем да се вглеждаме единствено в безнадежното мъжествено многоточие от безволеви, но лакоми неудачници, които си избираме да ни управляват.

Отвращението от политиката е масово, на пръсти се броят онези, които са с чиста съвест, с чисти помисли и чисти сърца. След като ние, мъжете, не можем да съберем един отбор, в който да няма мухльовци или мижитурки, значи е ред на слабия пол да покаже силата си.

Отблъсваща е липсата на автентични лидери, воеводи, ако щете, от липсата на съзнание за необходимостта от такова воеводство, вместо това се нагледахме на мъжкарска самовлюбеност, суетност, надменно ежене и тесногърда дребनावост.

За малките ни политически мъже, повечето от които са духовни пигмеи, държавата е голяма играчка, която може безнаказано да бъде употребена и потрошена. За тях обществения живот е част от игричката на стражари и апаши, които тарикатски си делят плячката за сметка на мнозинството от безгласни балами.

Ще речете, абе така е било винаги, така май е и на всякъде по света.

Не ме интересува къде как е, единствено ме интересува, че етносът ни линее, генофондът ни се топи, нацията ни е в духовна и икономическа безпътица, която кара част от нас да озверяват, да се точат като остриета и да искат мъст, ревизия, реванш.

Справедливият гняв на хиляди наши сънародници обаче днес е умело пренасочен не към малцинството, което лошо ни управлява, а към малцинствата, част от нашата нация. Затова си задавам въпроса: как ще празнуваме Съединението, без да сме постигнали помежду си единението? Без да сме се издигнали от механичното спояване на териториите ни до духовните територии на взаимното вливане, до дифузното взаимопроникване на душевността ни!

Българинът днес живее не само бедно и трудно, но и невъзможно – на всички ни е по-лесно да се увълчим срещу бедните, а не срещу бедността, срещу следствие-то, а не срещу причината, срещу различия, а не срещу нашия, който често пъти е по-лош и по-некачествен от не нашия.

Липсата на пълна осъзнатост ни прави народ от лумпени. Ниско образование, ниска обща, „най-обща“ кул-

тура, нисък праг на духовност, липса на духовна и физическа хигиена, нехайно отношение към физическото и душевно тяло, презрителното отношение към животното Живот, тоталната ни цигания – ден да мине, друг да дойде, да почакаме смъртта.

Невеселата психоатмосфера в страната, липсата на ясна визия за личния ни, семеен и национален просперитет – всичко това и още поне дузина фактори и факти – гнетят и взривяват търпението на редовите ни сънародници, за които вече нямаме общи празници, свети общонационални дати. Те за мнозинството са просто дати, към които нямат никакво отношение. Камо ли за някакво озарение.

Ние много живеем, но малко мислим. Навикнали сме някой друг да мисли вместо нас. За подредбата на държавата, за политиката – външна и вътрешна, за правилата в обществото, за отношенията между нас...

Единението на нацията не е само хармония между управлявани и управляващи. Ние сами се държим като роби, а не като граждани.

Какво означава като граждани ли?

Означава да се самоуважаваме, да държим на достойнството си, да не допускаме да ни манипулират с кресливи националистически лозунги, да не вървим като стадо метияви овце след всеки медиен герой.

Да разпознаваме лъжата от полуистината, да имаме собствени проверени истини, по-различни от истината на тълпата.

Безразличието на околните към общото ни смалява като етнос. Обичаме народа си, но народът, който е бил вчера, онзи ден, но не и народа днес. Всеки от нас познава десетки иначе незнани същества, които са пръсната из страната ни и извън нея, за които сте готови да се закълнете, че са стойностни българи и българки.

Готови ли сте да целунете хляба и да се прекръстите, че говорите истината, готовите ли сте ръката си в огъня да сложите за тях?

Тези български синове и щерки обаче са разпилени като златни мъниста из сегашните силози на родната ни реколта. И те ще минат под валяка на времето, на мелницата, наречена бит, и ще стигнат до нас не като съхранени стойности, а като размазани и безформени частици от някакъв уж благороден метал.

Ако тези златни същности не се разпознаят, ако чистаците в тази страна не се Съединят и не наченат общото Духовно единение на нацията, нашият народ, братя и сестри, е обречен на самостопяване. А територията ни – на отдаване на пожизнен наема на съседни страни и народи.

Съобщаването на проблема не го решава. Обратно – поражда нов: не се казва как да се решат нещата с липсата на цивилизованост у циганите, нито с неграмотността на младите българчета, нито с бездействието на църквата, нито с цинизма на някои от озверелите лекари, с нищетата в здравеопазването, с допотопните знания на повечето учители, нито със съживяването на съвременната ни култура.

Но това друга тема. За която някой друг път ще стана дума.

Ако ни остане време, защото никой не знае, колко време му остава.

Не можем да си спрем личните часовници. Но сме длъжни да не спрем часовника на България, ако и часовете да ѝ са може би преброени. И сме длъжни да ѝ дадем от своето животоспасяващо време.

Инак язък за ония луди глави, които изгоряха за род и родина – и без които нямаше как днес да се наричаме българи.

Безсмъртие по време на свобода

Ако Ботев днес беше жив, щеше да бъде безработен

Ботев. Колко кратко и категорично име с най-дългото и страшно ехо в българската песен, поезия и публицистика. Чутовен човек, със сърце – динамит, с юмруци – бомби, с поглед на небесен властелин, със забележително чело – като връх Вола.

Национален революционер. Две думи, от които днес се срамуваме. Защото се отрекохме до три пъти от революциите, отричаме се и от националното, като не го зачитаме, отричаме се постепенно и от Ботьова, от неговата дума, дързост, дишане и драматичност. Завистниците го клеветят, че е ръгнал да мре, за да се увековечи чрез смъртта си. Той обаче не е имал избор – трябвало е да изгори завинаги, заедно с ненаписаните си писма, стихове и статии.

Защото е знаел, че въстанието е обречено – не можеш с черешови топчета и кремъклийки пушки да победиш цяла империя. Но е отишъл на самосмърт, за да чуе Европа, че има такъв наведен под хомота на робството народец, горд и героичен като него, висок и велик като него, гениален и господен като него.

Целият великолепен театър, който разиграва безпобедният ни войвода при превземането на кораба „Радещки“, чупенето на сандъците с градинарски сечива, преобличането в наперените униформи, арестуването на капитана и пращането на депешите-светкавици до двата най-известни за времето си европейски вестника – всичко това говори за осъзната мисия, от която те побиват тръпки. И ти се пълнят с влага очите.

Защото на подобна свободна обреченост, пред подобен избор може да бъде изправен само галеник на съдбата, роден за безсмъртие. Роден да бъде пример и подражание на цял един народ. Който предпочита да мучи и да преживя, да бъде доен и ръган с остена, да бъде употребен за срамни удоволствия. Но светът не съди за нас по нашите недъзи, а по високосните ни личности. По отличните ни личности, а не по помиярите, които ни управляват като подуправители на глобалната империя.

Ботев би бил невъзможен днес, когато пращим от свобода. От свободата по време на демокрация. Храчихме по комунистите, че били първо интернационалисти, а след това патриоти, че при тях сме имали две родинимайки, но те се плашеха от Ботев, от Ботевското у този неботевски народ; и дебнеха, ако случайно пак се прероди Войводата, да му турят я каскет, я някаква партийна шапка. Но тогава Ботев не беше невъзможен. Напротив – би бил втори път убит от своите. Но запаметен като Чилиак с централно ч.

Днес Христо е немислим. Нито като поет, нито като вестникар, нито като певец на волното слово. Волнодумник като него щеше да бъде безработен учител. Журналист на свободна практика, която няма къде да се практикува. Хъш с хъс, ненужен и неуважаван заради острия си език, заради горестната си гордост и нечовешката си безкомпромисност.

Малко преди да го гръмнат, в четата пълзи змията на страха. Ботев е разстроен. С разкъсани от походите богуши, с червени като рани от безсънието очи, пращен, жаден и зъл от безпомощността на народонаселението си, чието чедо е и той самият. Викат му, Войводо, дай да бегаме у Сърбия, тука ще ни смажат като въшки, а той мълчи страшно и гледа някъде през тях. Гледал е към нас, да види какъв отговор ще му дадем ний, неговите следващи братци и сестрици, неговите чедо недоправени. Само един от щаба му възразява, че е свършено с тях като кауза, ако забегнат у Сръбско и си съхранят кожата. Но време за думане няма, турските орди налитат отново и ягнетата остават недопечени. Всички гушват пушките, пукот и пушек отвсякъде, а овчаринът плаче и стене – иска си паретата за обеда, който се върти на шиш и остава недокоснат.

Ботев гневно изругава: „Дайте му една кесия пари на тоя нещастник, ние за свободата му мрем, а той си жали жълтиците!“

Това са може би последните думи на Войводата. Битката започва. Пищят джепанета. Мирише на барут и на кръв. След няколко исторически часа, разказват, след като са отблъснали османлиите, той заспал като труп. За около минута, две или три. Наобиколили го първите му воеводи. Той се стреснал и скочил на крака. Изправил се и паднал завинаги. От българско олово в сърцето. За да може четниците му да се усетят свободни от неговия авторитет, от неговия поглед, от неговата божественост. Свободни да изберат страха и срама да се молят за пощада. Да се крият като лалугери из кошари и махали. Докато ги настигне бесилото или ятагана.

И Ботев, и Левски нямат гроб. Сигурно се знае къде са им костите, но за наказание не ни е казано. Не ни се казва. Щото не ги заслужаваме. Като единици и като сумарно стадо. Като индивиди и като масовка за митинги.

Но ние не знаем, че сме наказани – знаем само откъде се влага храната и откъде излиза. Защото сме обикновени хора и борбата за парчето хляб наш насущний е по и над всичко. Живеем наврени в хляба като червяци и за никакви прилики с Ботев не щем да чуем. Защото сме прости хора, от фабрики и канцеларии. И не живеем с литературата и с родната история, а в безродното ни отечество, сред българските башибозуци, в центъра на безкрайното собственоръчно иго.

Не Ботев, не Левски, не Раковски или Бенковски са нужни днес. Нужен ни е онзи бълзльо, който се е осмелил отдалеко да целуне тялото човешко на дивния дух, наречен Христо Калоферчето... Той ни е много нужен сега – да се огледа наоколо, да потърси с поглед нещо подобно, да занича час или два около себе си и в нас, пък като не наиде кой е за пушване, да се пушне сам и да се свърши с рода му на мерзавците.

Додето не открием и не разпознаем мерзавците между нас си, ще патим и ще се разбягваме като уплашени четници, немили-недраги из странство. Ще бягат чедата ни от нас и ние от нашите отци и майчици. И все по-често ще забравяме за какво им хвъркнаха главите на онези юначни момчета, от които и семка не остана. А само кръв напусто май пролята и легенди, които не стават за хапване.

Робът се бори за свобода

Априлското въстание е националната ни Голгота, Горещият кръст, началото на края на общата ни безсъзнателност, на 500-годишната кома.

За 5 века не загубихме своя майчин език и бащина вяра, но изтървахме чудесното си чувство за общност, усещането за етнородност, еднородност и единство. Като духовна потребност и вроден инстинкт.

С какво ни превъзхождат като съзнание ония занаятчи, свещеници, даскали, търговци на аби и шаяци, земеделци, списователи, книжари, печатари, читалищни дейци и интелегенти, скочили в огъня с голи ръце?

Какви са били тези уж хрисими до вчера християни, които по кръстовата си саможертва се равнопоставят до Спасителя? Но те не възкръсват, защото не са богочовечи. Но са човечи с родова чест и българско честолюбие.

Къде е днес този елит, духовен и материален, близък по морал на безвластните си братя? Вярно, и тогава въстават само онези, които мрачно мечтаят и възторжено копнеят да си имат своя държава. Останалите хлопват кепенците и чакат ятагана да ги погали.

Но миналото и бъдещето са еднакво мъртви, ако живеем само в сегашността. Ако не помним миналото и не умеем да мечтаем за бъдещето. Народ без национален идеал не заслужава да се самонарича нация. Народ, който не прави разлика между идеал и блян, не е народ, който може да се самоуправлява. И да се самоорганизира в модерна държава.

Днес сме по-разединени отвсякога, и няма как да има сборуване между учените и безпросветните, между будните и заспалите, между майсторите и некадърниците, между средната класа и средните простаци. Защото всички говорим един език, но се разминаваме като мислене. И в критериите за качествата на живота и на смъртта. И в техния скрит и явен смисъл.

Затова е казано: „Робът се бори за свобода, а свободният – за съвършенство!“

Левски – извънбрачното дете на Свободата

Иде поредният Ден на народните будители, за пореден път календарно ще се пробудим. Ще разтъркаме очи и ще се прозеем юнашки. И ще се окаже, че неколцина отдавна са ококорени. И освестени, и национално осъзнати, и тоалетно освежени дори...

Кой трябва да бъде будителят и кой буденият? С какво първите лица на властта са по патриоти от редовите български граждани? И едните, и другите дали живеят с убеждението, че животът на нацията трябва да продължи дори и след края на личното ни битуване?

Днес живеем свободно, имаме си държава, демократични избори, а защо като общество продължаваме да дремем в робството си на сеирджилъка?

Добре, днес Апостола (както и Войводата) е невъзможен, няма как да се повтори като национален герой, пример, премиер, светец. Левски е извънбрачно дете на Пробудения български дух и Свободата. Но де се дянаха одухотворените духовници, учители, писари и преписвачи, писачи и ваятели, издатели и списователи, луди глави и хладни мозъци?

Днес българинът е анонимен бунтофреник: само мърмори. През другото време мятка по едно око около себе си и чака да види накъде ще задуха вятърът. Българинът като цяло продължава да бъде противен на самия себе си. Той е буден само ако има сметка да е окат. Затова

управниците ни са наше копие – шушумиги, тарикати, неграмотници, средна ръка шмекери.

Но не се втренчвайте в жанровия калейдоскоп на передното ни Пробуждане, а го обърнете като далекоглед срещу себе си. И какво ще видите? Големите неща изглеждат малки, чак жалки. А невидимите доскоро неща – твърде ръстови. За това ми е дума. Виж се, брат ми, отстрани. И ако не ти дреме за нищо, значи не заслужаваш добрината да бъдеш събуден навреме... Защото пак ще заспиш.

Сбогуване с принца

Хермелиновият Христо, фокусникът Фотев, роден в Истанбул, жител на Бургас, се стопи в София и легна завинаги в покойницата, в алеята на културните дейци. Той беше част от мистерията на поезията ни, но никога не е бил деец на културата. Беше роден за удавник, а угасна на сушата като Хемингуейовия „Старец“, но без морето. Христо Константинов Фотев, оглозган като риба-меч от пираните на болестта, бе отнесен от отлива на никаквите 68 години. Не сколаса да пипне с призрачните си пръсти последната си сборна книга. Цената ѝ е колкото кило кашкавал, но поемите му са пламтящо петокнижие, събрани в тази домашна библия по нежност, в тази хрисима христоматия по яростно оцеляване...

Още приживе стиховете му приличаха на своя създател, а той на фина стъклена чаша. И за това, когато говорим за Христо, си представяме фонетичната му феерия, а когато говорим за християнската литургичност, си представяме и хулиганската му походка на спуснат сред тълпите бог.

Слаб, невисок, вечно леко приведен, красив, магнетичен за публиката, винаги в черна тениска и черни джинси, митичен, харизматичен, роден за любов и пите, за цигара и извисена носталгичност, прероден за скрита скръб, за безмилостно безсъние и за млечната меланхолия по другостта...

Фотев е Малкият принц на любовната ни лирика. Той превръщаше тостовете и покаянията в свещенодейст-

вия, целият се състоеше от жестовете и жестикулации, той бе самата влюбена възхита от по-добрите частици на живота...

Не се срамуваше да се преструва на слуга на словото, защото беше суеверен и суетен, знаеше, че великолепно владее настръхването на значенията и на епидермиса им. Той сякаш не рецитираше, а оракулстваше в особен свой транс. Опияняваше се от собственото си нежно жонглиране с остри предмети – внезапни видения, шумни струи от шампанизирани емоции, дивни движения, съществени несъществителни, ожесточени жестове, рошави религии, които сам измисляше, показни самоизстръгвания чрез извисяване, самотни вътрешни и външни салтоморталета, внезапни въздушни гмуркания, неподвижни стъпки, самоспасявания и самоунищожения...

Фотев е от онези пилигрими, които не са просто поети, а инструменти за поезия. Като Федерико Гарсия Лорка. Като Димчо Дебелянов. Като себе си. Поезията му е древна, почти древногръцка, поезия за слушане, а не за изучаване в леглото. Или за дисекция върху кабинетното писалище.

Поезията му е зрелищна, култова, некултурна, неправдоподобна, площадна, но не улична, театрална, но не сценична. Драматична, но не и трагична, достъпна, но недосегаема. Не става за пеене, защото самата е неизвестен вид вокал. Не става за маршируване, защото е твърде свободна, освободена, за да се подчини на командите на есента. Не става и за цитиране, защото наметката му на принц, от борова смола и морска сол, не би могла небрежно да се наметне на парчета върху голата душа. Както и цитатът не би могъл сам да се самоцитира. Наметката на Фотев можеше да бъде раздрана и захвърлена зад гърба на собственика ѝ само от нейния собственик. И Христо го правеше, но не като Христос, а като роден

в обятията на Босфора маг: великолепно, внушително, хипнотично, толкова истински, сякаш беше истина.

Иначе лъжеше. Лъжеше с безсрамието на дете, което не знае какво е срам. Три лета обещавахе, че ще вземем два домата и бучка сирене и ще идем на остров Болшевик да слушаме пението на делфините. И да отпиваме на малки глътки сунгуралски мискет, разреден с няколко капки обикновена вода. Лъжеше морето, че ще му стане коралово цвете. Лъжеше Бога, че може да се промени. Лъжеше поезията, че ѝ остава верен. Лъжеше рибите, че няма да онемее, а обездумя като Моби Дик. Лъжеше водата, че му е достатъчна, а се водеше по акъла на океаните и океанките. Излъга за много неща и много същества, но остана верен на жулещата жажда за оная жидкост, в която пчелата се запечатва до дъно в чашката на цветето.

Беше идол за младите настръхнали от поезия кучета, които го надушвахме от триста километра. И всяко лято му ходехме на поклонение в Бургас – тогавашната Мека на поезията ни, въздушният Йерусалим на мечтите ни, високата Стена на плача за собствената ни отвесност. И го виждахме – замръзнал сякаш от възък, изваян в цигарения дим, в клуба, в някогашния буржоазен бургаски публичен дом, с чаша бяло вино в ръка, която светеше като свещица в полумрака, огледан в тънкото стъкло на виолетовата смърт на залеза... Бял и черен, графичен, измислен, играещ на безутешно влюбен младеж, Христо до сетния си дъх рецитираше собствените се молитви и мълчания, рецитираше паузите си, накрая сам се превърна в пауза – не говореше, а смучеше дълго думите си като невидими парченца чироз... Докосванията до отровата на солта и до гъдела от глътката на възкисело вино бяха част от вкуса на времето, което владееше и в което властваше негово високоблагородие Христо Константинов Фотев. Не успя да се впише в пейзажа на подарената

ни свобода, в гледката на столицата и остана завинаги изрязан в надморския въздух и влажното великолепие на Бургас.

Който не имал приключението да го слуша и вижда, няма да чуе и да види никога повече тайнството на зачатията – как от мъжката самота се стига до епилептичния крясък на гларуса и григорианските гонения на делфините. Имаше много свидетели на неговата есенна панихида, на неговата паника между дървесата, на непосилните му приливи към пейзажа.

Да помълчим за диригента на хора от удавници, за малкото момче, което не се вразуми и което не успя да погали всички жени, но поне се опита. Разбираше от жени, усещаше властта си върху тях и върху думите, те бяха част от неговото себеизразяване, от логоса на летящата му логика. Неподправено нежен към особено беззащитните, Фотев остава да гори като фосфориращата факла в пещерната утроба на грубостта. Той ни показва как се добива опиума на поезията, остави ни своите неизпълними алхимични рецепти и се завърна в сенките на вечността, във водите на бъдещите ни спомени...

Сега седи и пуши на самия ръб на Рая и си клати безгрижно краката над бездната, и продължава празнично да се самовъпроизвежда чрез своето всеопрощаващо слово пред единствения си слушател, пред единствения господин на име Господ – най-гостоприемният гостилничар в страноприемницата на Вселената...

Кажи му на здраве и от нас, Христо!

Път към небето

В тихия следобед преди Рождество, както си вървах по улицата, изведнъж пред мен кацна бял гълъб. За едното му краче се бе заплела малка найлонова торбичка, която се издуваше като истински парашут при всеки опит на гълъба да отлети.

Зърнах и две улични кучета да тичат подире му. Уплашената птица прелетя десетина метра и пак падна на паважа.

Напъдих кучетата и се втекох да я освободя от нелепата примка, но тя възприе помощта за агресия и пак се опита да потърси път към небето. Накрая съвсем грохна и падна безпомощна, но успя да се скрие под спрял на близо бус.

Двете улични превъзходни веднага се втурнаха на-там. След миг едното се появи с увисналия между зъбите му гълъб.

Край!, си рекох, умъртвиха го, но кой знае защо погнах с вик псетата.

И, о, чудо – умрелият гълъб ненадейно хвъркна, прелетя над уличната ограда и изчезна с парашута си в съседния двор, далеч от изненаданите помяря.

Прибрах се вкъщи странно угнетен.

Когато бъркаме в околото на природата, казва Радичков, бъркаме в своето. В чие око бъркнах – в това на Естествения ход на живота, който не знае що е съчувствие? Или помогнах на една душа, изпаднала в беда, за сметка на друга, родена в изначална бедност?

Какво ми прошепна Господ между Гладното куче и Глупавият гълъб? Сякаш ме попита – знам ли къде се намираме днес – в края на Безсилието, или в безсилието на Края?

Честно казано, не знам.

Но зная, че продължавам да си мисля – дали оттатък, в отвъдния двор, където гълъбът се спаси, не го е докопала някоя котка.